

4 listopada 1922 - odkrycie grobu Tutenchamona

Grobowiec Tutenchamona odkrył archeolog-egiptolog, Howard Carter (wspólnie z lordem Carnavonem).

* * *

Tutanchamon, pierwotnie Tutanchaton był faraonem XVIII dynastii i panował w Egipcie w latach 1333-1324 przed Chr. Zmarł w wieku 19 lat.

Po dwóch latach badań DNA i dzięki użyciu technologii tomografii komputerowej udało się wreszcie naukowcom ustalić, co było przyczyną śmierci młodego władcy Egiptu. Co się okazało? Tutanchamon był zarażony plasmodium falciparum (zarodziec sierpowy), wywołującym malarię u ludzi pierwotniakiem. Badania genetyczne wykazały ponadto, że Tutanchamon cierpiał z powodu kilku innych przypadłości, w tym także dziedzicznych. Miał m.in. szpotawę stopy i martwicę kości. Tutanchamon był to więc:

młody, lecz wąty król, który potrzebował laski, by w ogóle chodzić, bo cierpiał na powodującą martwicę a czasem ból chorobę Freiberga-Köhlera II, poza tym miał oligodaktylię (mniej niż pięć palców) w prawej stopie i szpotawość lewej stopy - napisano w artykule, podsumowującym wyniki badań naukowców.

* * *

Jesienią 1917 roku rozpoczęto prace, uważane za prawdziwy początek poszukiwania grobowca Tutenchamona. Prace trwały przez pięć lat, podczas których nie osiągnięto znaczących sukcesów, mimo iż pochłonęły one ogromne kwoty. Po zakończeniu sezonu 1921/1922, lord Carnarvon zakomunikował swemu współpracownikowi o zamiarze zakończenia wykopalisk w Dolinie z powodu wyczerpania funduszy i nikłych nadziei na osiągnięcie znaczącego sukcesu. Carter mocno zaangażowany w prace, przekonał lorda do kontynuowania wykopalisk jeszcze przez jeden sezon, obiecując sfinansowanie ich z własnych funduszy. Carnarvon uległ namowom pod jednym wszakże warunkiem, że to jednak on sfinansuje nadchodzący sezon.

Ostatni sezon w Dolinie rozpoczęto 1 listopada 1922 roku. W trzy dni później spod zwałów gruzu i rumoszu skalnego wyłonił się pierwszy stopień schodów, prowadzących w głąb skalnego podłoża – schodów prowadzących do grobowca Tutenchamona, który to oficjalnie uznano za odkryty 26 listopada 1922 roku, późnym wieczorem. W wyniku intensywnych prac, 27 grudnia 1922 roku, otwarto przedsionek grobowca, a 16 lutego roku następnego, odbyło się spektakularne otwarcie komory grobowej. 5 kwietnia 1923 roku w wyniku ukąszenia komara i zakażenia krwi, prowadzącego do zapalenia płuc, zmarł lord Carnarvon.

W marcu 1924 roku, w wyniku nieporozumień związanych z koncesją na prowadzenie dalszych wykopalisk, Carter opuścił Egipt i udał się do Stanów Zjednoczonych, a także Kanady, gdzie odbył szereg spotkań i wygłosił

kilkadziesiąt wykładów dotyczących odkrycia i prac w grobowcu, m.in. w Nowym Jorku, Chicago, Detroit, Buffalo i Waszyngtonie. Został również przyjęty przez ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych – Calvina Coolidge'a, dla którego wygłosił krótki, prywatny wykład w Białym Domu. Uniwersytet Yale nadał mu honorowy tytuł naukowy.

Po powrocie do Egiptu, w styczniu 1925 roku udzielono Carterowi nowej koncesji na eksplorację grobu. Występował on teraz jako agent archeologiczny lady Alminy, hrabiny Carnarvon i wykonawców woli spadkobierców lorda Carnarvona. Prace w grobowcu Tutanchamona wznowiono 25 stycznia 1925 roku i trwały one do 1932 roku. Wkrótce po ich zakończeniu Carter powrócił do Anglii.

Z początkiem 1933 roku rozchorował się i w ciągu następnych sześciu lat życia nigdy już nie odzyskał pełni sił. Wielokrotnie powracał do Egiptu lecz nie zajmował się już żadnymi pracami wykopaliskowymi. Zmarł 2 marca 1939 roku w wieku niespełna sześćdziesięciu pięciu lat. Pochowany został na cmentarzu Putney Vale w zachodniej części Londynu. W pogrzebie uczestniczyło jedynie kilka osób, wśród nich lady Evelyn Herbert Beauchamp, córka lorda Carnarvona.

Swoje odkrycie i prace w grobowcu Tutanchamona opisał Carter w trzytomowym dziele *The Tomb of Tut-ank-Amen*.

Odkrywca grobowca, **Howard Carter**, był jedenastym dzieckiem w rodzinie. Urodził się 9 maja 1874 w Brompton, Kensington. Dzieciństwo spędził w Swafham, niewielkiej wiosce w hrabstwie Norfolk. Jego rodzicami byli: Samuel John Carter, rysownik i akwarelista, specjalizujący się w malowaniu wiejskich pejzaży oraz portretowaniu zwierząt domowych z okolicznych majątków ziemskich, oraz Martha Joyce Sands. Stan majątkowy rodziny Carterów, zbyt szczupły, nie pozwalał na zapewnienie młodemu Howardowi gruntownego wykształcenia. Poza tym był dzieckiem chorowitym i delikatnym, dlatego nie posłano go do szkoły publicznej, lecz jego naukę i wychowanie powierzono ciotkom Fanny i Kate. Legendarny odkrywca grobowca Tutanchamona nie odebrał żadnego formalnego wykształcenia przygotowującego do zawodu. Spowodowało to w późniejszym życiu m.in. kłopoty z poprawną ortografią w publikacjach z wykopalisk. Wykazywał jednak uzdolnienia plastyczne, ojciec udzielał mu więc regularnych lekcji głównie rysunku i malowania akwarel. Wszystko wskazywało na to, że syn kontynuować będzie zawodową karierę ojca.

Jednakże niespodziewany zwrot nastąpił w 1891 roku, za sprawą profesora Percy Newberry'ego, który wówczas pracował w Muzeum Starożytności Egipskich i wykładał egiptologię na Uniwersytecie w Kairze. Latem profesor Newberry odwiedził w Anglii swoją dawną, dobrą znajomą, lady Amherst of Hackney, której mąż – lord William Amhurst Tyssen-Amherst – był zapalonym miłośnikiem kultury i sztuki starożytnego Egiptu. Podczas rozmowy, gdy Newberry opowiadał o swych pracach w Egipcie, w Beni Hassan, polegających na kopiowaniu inskrypcji i malowideł, napomknął, że potrzebuje kogoś do pomocy w ich ukończeniu. To właśnie z polecenia lady Amherst, Howard Carter, wówczas siedemnastolatek, stał się najmłodszym członkiem zespołu British Museum, a następnie ekipy Egypt Exploration Fund, wyjeżdżającej jesienią 1891 roku do Egiptu. Lato i jesień 1891 r. spędził na studiach manuskryptów w Bibliotece Brytyjskiej oraz rysując zabytki egipskie w Muzeum Brytyjskim. Miało być to przygotowanie do pracy z Newberryem przy przerysowaniu scen z grobowców w Beni Hassan.

W październiku 1891 roku, mając siedemnaście lat, Howard Carter wyjechał do Egiptu.

Od 1893 roku pracował pod kierunkiem Szwajcara Edouarda Naville'a w świątyni Hatszepsut w Deir el-Bahari.

Spędził tam sześć lat życia, kopiując wszystkie zachowane reliefy. Carter – spokojny, powściągliwy, dokładny i bez reszty oddający się pracy, posiadający odpowiednie umiejętności techniczne – okazał się wręcz doskonałym kopistą, oddającym niezwykle wiernie barwy i kształty wszystkich kopiowanych zabytków, charakteryzujące się drobiazgowością i wręcz doskonałym podobieństwem do oryginałów. Mimo braku formalnego wykształcenia okazał się niezwykle bystry, a w umiejętności kojarzenia i dedukcji przejawiał wyjątkowe zdolności. Jego poświęcenie, dokładność, zapał i całkowite oddanie pracy w końcu zaowocowały uznaniem jego przełożonych. Rysunki zostały opublikowane w latach 1895-1908 w sześciotomowym dziele Naville'a *The Temple of Deir el Bahari*. W ciągu sześciu lat swojej pracy w Deir el-Bahari, Carter dorabiał sobie do pensji malując kolorowe akwarelki, które albo sprzedawał, albo rozdawał. W wieku zaledwie 25 lat został powołany na stanowisko Generalnego Inspektora Zabytków Górnego Egiptu i Nubii, z miejscem urzędowania w Luksorze.

W 1900 roku Carter odkrył Bab el-Hosan (*Wrota Konia*) w Deir el-Bahari. Odkrycie nastąpiło przypadkowo – nogi wierzchowca, na którym jechał, zapadły się w dziurę w ziemi. Znajdujący się poniżej cenotaf, czyli grób pozorny, krył polichromowany posąg Mentuhotepa II Nebhetepre wykonany z piaskowca. Carter był pewien, że odkrył nienaruszony grób. Zaprosił więc do uczestnictwa w wielkim otwarciu lorda Cromera, brytyjskiego konsula generalnego. Stwierdzając, że nie znalazł rzeczywistego grobu zawierającego mumię, przeżył wielkie zaskoczenie i rozczarowanie. Sytuacja ta wiele go jednak nauczyła i nigdy już nie organizował podobnych ceremonii bez uprzedniego zapoznania się z zawartością odkrycia.

W jesieni 1900 roku prowadził, pierwsze w swej karierze, samodzielne wykopaliska w Dolinie Królów, nadzorował prace jako reprezentant Służby Starożytności. Rok później odkrywają grobowiec Totmesa IV, niestety obrabowany (pozostały jedynie inskrybowane części rydwanu). W latach 1903-1904 Carter zajmował się oczyszczaniem grobowca Totmesa I i Hatszepsut z wypełniającego go aż po sufit gruzu. Lata spędzone w Luksorze były dla niego bardzo pomyślne.

W lipcu 1914 roku lord Carnarvon i Howard Carter otrzymali wyłączną koncesję na prowadzenie prac w Dolinie Królów. W tym samym roku kończyli jeszcze wykopaliska w Dra Abu al-Naga, w Tebach Zachodnich. W lutym 1915 roku rozpoczęto prace w grobowcu Amenhotepa III, w Dolinie i jest to symboliczna data, oznaczające faktyczny początek wykopalisk w Dolinie Królów. Po zakończeniu prac w grobowcu Amenhotepa III, Carter został wcielony do kairskiego oddziału Brytyjskiej Służby Wywiadowczej.

W marcu 1924 roku, w wyniku nieporozumień związanych z koncesją na prowadzenie dalszych wykopalisk, Carter opuścił Egipt i udał się do Stanów Zjednoczonych, a także Kanady, gdzie odbył szereg spotkań i wygłosił kilkadziesiąt wykładów dotyczących odkrycia i prac w grobowcu. Uniwersytet Yale nadał mu honorowy tytuł naukowy.

Po powrocie do Egiptu, w styczniu 1925 roku udzielono Carterowi nowej koncesji na eksplorację grobu. Występował on teraz jako agent archeologiczny lady Alminy, hrabiny Carnarvon i wykonawców woli spadkobierców lorda Carnarvona. Prace w grobowcu Tutanchamona wznowiono 25 stycznia 1925 roku i trwały one do 1932 roku. Wkrótce po ich zakończeniu Carter powrócił do Anglii. Z początkiem 1933 roku rozchorował się i w ciągu następujących sześciu lat życia nigdy już nie odzyskał pełni sił.

Zmarł 2 marca 1939 roku w wieku niespełna sześćdziesięciu pięciu lat. Pochowany został na cmentarzu Putney Vale w zachodniej części Londynu. W pogrzebie uczestniczyło jedynie kilka osób, wśród nich lady Evelyn Herbert Beauchamp, córka lorda Carnarvona.

* * *

Krótki materiał z tamtych czasów o poszukiwaniach grobowca:

<http://www.youtube.com/watch?v=7ZWB5-aXMXQ>

I długi dokument BBC:

<https://www.youtube.com/watch?v=F8evgheb6Xc>

* * *

Więcej o chorobie Tutanchamona.

* * *

Na zdj. nr 1: Howard Carter podczas pobytu w USA w 1924 r., nr 2: Dom Howarda Cartera w Luksorze, widok współczesny. Dalsze zdjęcia: Zmumifikowana głowa Tutanchamona i komputerowa rekonstrukcja wyglądu Tutanchamona...

Więcej wyjątkowo pięknych zdjęć artefaktów ze starożytnego Egiptu.